

Column - Politieke druk in bredere context

Martine Gosselink

PARADISO DEBAT Ronde 2 - 1 sept 2025

Elke vorm van emancipatie gaat gepaard met activisme, tegenstand en overdrijving. Dat gaat ook op voor de recente emancipaties van queergemeenschappen en gemeenschappen met migratieachtergronden. Belangen botsen, met als gevolg polariserende identiteitsdruk waarin culturele instellingen worden meegezogen. Dit is slechts een van de vele verschijningsvormen waarin kunst politiek wordt. Dat is niets nieuws, maar van alle tijden.

We zien nu in de VS hoe zo'n strijd leidt tot opgelegde censuur en zelfcensuur, als onderdeel van een groter iets: de synchronisatie van Trumps ideologie op scholen en universiteiten, musea, bibliotheken, archieven en publieke omroepen. Kortom: een beeldenstorm als wraak op al dan niet gepercipieerde wokeness en maatschappelijke tendensen die Trump niet zinnen. Dit, in combinatie met inperking van demonstratierecht en pogingen de trias politica zijn wil op te leggen, maakt dat wij ons als Mauritshuis serieus afvragen of we onze collectie nog willen bruiklenen aan federale Amerikaanse musea. Willen we dat onze kunst gebruikt wordt voor een gecensureerd systeem in het algemeen en/of binnen deze specifieke ideologie? Tegelijkertijd willen we dat vrije uitwisseling van gedachten, samenwerking en onderzoek met onze Amerikaanse collega's blijft voortbestaan. Ook willen we voorkomen dat deze hoogstaande musea deprofessionaliseren en hun expertise ondermijnd wordt nu ze moeten gaan dienen als propagandamachines.

De echte discussie vond in de VS al lang niet meer plaats. Ja, wel binnen kamp A en binnen kamp B, maar niet tussen beide groepen. Hoe zit dat bij ons? Overheidsinvesteringen in onze 29 rijksmusea zijn via de erfgoedwet vastgesteld en verankerd. Deze musea hoeven zich niet snel zorgen te maken, mocht er een cultuurminister komen die zich wil gaan bemoeien met de inhoud. Maar kleinere stadsmusea zijn wel kwetsbaar, want afhankelijk van gemeentelijke subsidies. Uit angst deze kwijt te raken als ze programmeren tegen de heersende wind van hun gemeenteraad in, ervaren zij een vorm van opgelegde zelfcensuur. Andersom zijn er musea die meegaan in het gedachtengoed van een intolerante groep radicalen die iedereen dist die het niet met hen eens is, musea die zich laten gijzelen uit angst voor de cancelcultuur. Allebei niet ok. Ja, kunst en tentoonstellingen moeten mogen schuren, maar musea zijn ook plekken waar bezoekers zich gehoord mogen voelen.

Hoe kunnen we leren van de situatie in de VS? Wel, laten we eerlijk zijn, we hebben de laatste jaren ook iets laten liggen. Wij musea, met doorgaans geëngageerd inhoudelijk museum personeel, willen er voor alle Nederlanders zijn en zijn daarom op de bres gesprongen om minderhedengemeenschappen tegemoet te komen en eindelijk aan het woord te laten. Ook geheel terecht meen ik, zijn we bovenop thema's als migratie en klimaat gedoken. Daardoor, maar ook door hier soms in door te schieten, hebben we andere Nederlanders van ons vervreemd.

Ik pleit daarom voor landelijke GIGOOM-dagen: Ga In Gesprek Over Onze Musea: afgekort dus GIGOOM. Dat is zo'n gruwelijk lelijke afkorting dat niemand 'm ooit zal vergeten. Dan gaan we praten: wat mis je, wat stoort je, wat is *too much* volgens jou, welke helden mis je, wie wil je terugzien, en waarom? Op deze dag gaan allemaal met de billen bloot: want laten we wel wezen: culturele toe-eigening kan ook juist verrijkend zijn, het N-woord en de term Gouden Eeuw kunnen in een bepaalde context heus wel worden gebruikt, de discussie over genderneutrale wc's, tot en met de echte en nep-helden uit de 17de Eeuw.

Dus: samen, het echte gesprek, tussen museummensen en Nederlanders die vinden dat er van alles van hen is afgepakt, die kritiek op de Nederlandse geschiedenis zien als nestbevuiling en vinden dat er niets meer mag. Ok musea, hand in eigen boezem, maar altijd met de wetenschap als vertrekpunt, in plaats van de giftige oneliners en aannames die we over elkaar hebben. Mijn voorspelling is dat we elkaar eerder vinden, dan cancellen: kijk eens naar ons landelijk en regionaal beleid: de waanzinnige bescherming van en aandacht voor onze monumenten, schilderijen, wetenschappelijke uitvindingen en heruitgegeven werken van grote denkers en schrijvers. En kijk eens naar alle duizenden vrijwilligers van alle kleuren en gezindten, die zich hiervoor dag en nacht inzetten, want vergis je niet: uit onderzoek blijkt dat 75% van alle Nederlanders musea onmisbaar vindt. Al met al zijn we, dunkt me, supertrots op onze cultuur. We durfden het alleen niet meer hardop te zeggen.